

KNJIZEVNOST

Iz slovenske geografske književnosti in književnosti o Sloveniji

Ocene

Jugovzhodna Koroška. Zbornik referatov 8. posvetovanja slovenskih geografov, ki je bilo od 12. do 14. septembra 1969 na Ravnah na Koroškem. Izdali in založili Geografsko društvo Slovenije, Skupščina občine Ravne na Koroškem, Skupščina občine Slovenj Gradec in Skupščina občine Dravograd. Glavni urednik dr. Jakob Medved. Ljubljana 1970, strani 120, 4 karte v prilogi.

Na prvem mestu so objavljene besede prof. Toneta Golčerja, predstavnika ravenske občine, ki jih je izrekel v pozdravnem govoru. Z njimi je na kratko orisal zdajšnje gospodarsko podobo koroške regije, ki po njem zajema občine Ravne, Dravograd, Slovenj Gradec in Radlje ob Dravi.

Uvodni referat z naslovom »Vloga koroške regije v slovenskem prostoru« je imel Svetozar Ilešič. Iz njega veje široka razgledanost, ki se kaže predvsem v kompleksnem geografskem pogledu, ki je temeljni vidik sodobne geografije in katerega glavni zagovornik pri nas je prav prof. Ilešič. Referat je primer, kako kompleksno podati geografsko podobo pokrajine v vsej zapletenosti in medsebojni odvisnosti prirodnih in družbenih elementov v času in prostoru, zato ga bo geograf vzel s posebnim zanimanjem v roke.

Avtor se je ustavil najprej pri opredelitvi tako imenovane koroške regije, katere »koroški« poudarek se je, razen na »pravo« Koroško z Mežiško dolino in Dravogradom, v najnovejšem času raztegnil tudi na področja, ki so že stoletja izven Koroške (Mislinjska dolina z zahodnim Pohorjem in zahodni del podpohorske Dravske doline). Zgodovinska dogajanja so te kraje Koroški čedalje bolj odtujevala, zato je še toliko zanimiveje, kako in zakaj je tu ne le v poimenovanju, marveč tudi v živem utripu regionalnega življenja ponovno oživela koroška tradicija.

V nadaljevanju je avtor predstavil v glavnih obrisih koroško regijo in njen razvoj s širšega zornega kota v dveh poglavjih z originalnima naslovoma in zasnovo: 1. stabilni geografski elementi koroške regije in njihova družbenogeografska vloga in 2. nestabilni, hitro spremenljivi družbeni elementi v koroški regiji. K prvim šteje nekatere prirodnogeografske faktorje, predvsem reliefno oblikovanost, nanjo vezane prehode, obrobni značaj pokrajine (zato pozna naseljenost), gozdnatost, rudna bogastva in vodne sile. Med nestabilnimi družbenimi elementi daje na prvo mesto gospodarski razvoj, ki je že kmalu v izrazito agrarno pokrajino prikladal neagrarne proizvodne panoge (rudarstvo, fužinarstvo), ki so se postopoma razvile v pravo industrijo. Tak gospodarski razvoj ima korenine v tehničnem razvoju, najbolj pa je prispeval k njemu napredek v prometni tehniki. Neagrarni elementi so sprožili bistveno preoblikovanje socialne strukture. K nestabilnim družbenim elementom šteje Ilešič tudi spremenljivost političnoupravne pripadnosti, kar je specifično za obravnavano pokrajino. V medsebojnem prepletanju stabilnih in nestabilnih elementov loči avtor več izrazitih obdobj, ki so v skladu s splošnim družbenogeografskim razvojem (pedslovenska doba, fevdalna doba, posebej doba čistega fevdalizma ter merkantilizem in fizio-

kratizem, doba industrijsko-železniške revolucije ter jugoslovanska era, ki jo razdeli na razdobje stare Jugoslavije in na dobo socialistične Jugoslavije). Obravnava jih v najdaljšem poglavju z naslovom »Razvojne etape v oblikovanju regionalne strukture koroške regije«.

Prispevek Ivana Gamsa »Geomorfološke in klimatske razmere v jugovzhodni Koroški« je v knjigi najboljše, 32 strani. Po snovi in načinu obdelave presega okvire referata. Prikazan je v slogu samostojne znanstvene razprave in bi skoraj bolj sodil v Geografski vestnik ali Geografski zbornik.

V geomorfološkem delu velja posebej opozoriti na avtorjeve nove rezultate o sledih pleistocenske poledenitve na severni strani Olševe in Uršlje gore, ki v obsegu, kot so odkrili, presenečajo. Zanimivi so tudi Gamsovi pogledi na časovno uvrstitev fluvio-glacialne in fluvio-periglacialne akumulacije v zvezi z obstoječimi terasami v obravnavani regiji.

Opis klime v jugovzhodni Koroški je podroben in široko zasnovan, saj zajema številne meteorološke elemente in je podprt z mnogimi tabelami. Iz teksta je razvidno, da je večina ugotovitev avtorjevih. Ovrigel je trditve, da so nizki temperaturni minimumi v Slovenjegraški kotlini posledica prelivanja hladnega zraka iz Celovške kotline; žal, pravega vzroka zanje tudi on ne pove. Na str. 53 skuša razložiti vzrok visoke meje agrarne naseljenosti v Koprivni.

Tekst dopolnjuje pet kart, trije diagrami in en prerez. Škoda, da je karta II., ki je vsebinsko bogata, tehnično zelo slaba; kot za Uršljo goro bi bilo dobro tudi za Olševo izdelati karto poledenitve posebej in vnesti nanjo zemljepisna imena, ki se v tekstu omenjajo, a jih ni na natisnjeni fotokopiji karte, katere se je poslužil avtor za prikaz glacialnih sledi. V tekst se je vrinilo nekaj večjih napak (Smrekovec, mislim, da je prav Raduha, str. 33, istotam Lazena — Lazen, Korica — Golica, str. 44, 45).

Jakob Medved objavlja referat z naslovom »Nekatere družbeno-geografske značilnosti jugovzhodne Koroške«. V okvir obravnave ne zajema samo jugoslovanskega dela Koroške, marveč poseže tudi preko meje med Dravo, Belo in državno mejo, včasih pa vključuje tudi celotni velikovski politični okraj. Ob kratkem, a zgoščeno, je podal pregled gospodarstva ter razvoj števila in strukture prebivalstva celotne jugovzhodne Koroške in ga podprl z mnogimi tabelami in s štirimi kartami v prilogi. Prebivalstvo šteje kot element, ki odseva značilnosti razvoja agrarnega gospodarstva (ima torej sekundarni značaj!), zato ga ne obravnava posebej. Pozornost vzbuja analiza spreminjanja zemljiških kategorij glede na prevladujočo smer (pogozdovanje, ozelenjevanje in urbanizacija), kar je tudi kartografsko ponazorjeno.

Medvedov prispevek je posebej zanimiv zaradi primerjave našega dela jugovzhodne Koroške z avstrijskim, kar nudi obenem primerjanje dveh različnih družbenih sistemov v vodenju gospodarstva. Ob prikazu stopnje razvoja agrarnega gospodarstva obeh delov je avtor pogumno izrekel kritiko naše agrarne politike, ki je, oziroma je vsaj bila, vse prej kot stimulatívna.

V sestavo in izdelavo priloženih kart je bilo gotovo vložena veliko truda, zato je škoda, da se avtor med tekstom nanje ne sklicuje. Na vsako karto posebej bi bilo treba zaradi praktičnosti napisati vsaj ime avtorja, če že ne cel naslov razprave. Na treh kartah ni naznačeno, na katero razdobje, oziroma leto se podatki nanašajo.

»Prometne in turistične značilnosti obmejne regije« je prispevek Marjana Zagarja. V njem obravnava možnosti za več vrst turizma (planiński, zdravstveni, obmejni, lovski in zimski) v koroški regiji, zlasti to stran državne meje. Podrobneje opiše prometne razmere v obeh delih v naslonitvi na širše področje, ki v komuniciranju na daljavo zajema tudi obravnavano pokrajino prehodov, stikov in razhajanj. Glavne ugotovitve: V naši jugovzhodni Koroški je turizem slabo razvit; zanj zaenkrat tudi ni pravih pogojev, razen naravnih; drugače je na avstrijski strani, kjer je turizem, zlasti zimski, veliko bolj razvit, čeprav naravni pogoji niso nič boljši od naših. Tekst bogati turistična karta našega dela jugovzhodne Koroške s posebnim poudarkom na prometnih poteh.

Milan Natek se je v zadnjih letih uspešno lotil tudi preučevanja stopnje razvitosti slovenskih področij, katerega rezultat je razprava v GO XVI/1969. Za ravensko posvetovanje je s te strani posebej podrobno obdelal koroško regijo v odnosu do celotne Slovenije v referatu z naslovom »Razvitost koroške regije v okviru SR Slovenije«.

Za tovrstno delo je potreben kompleksen pogled na gospodarske silnice in z njimi zvezane prebivalstvene in socialne spremembe. Zbiranje in obdelava mnogoterih podatkov, ki so za take analize potrebni, zahteva pri našem načinu dela veliko truda in časa. Avtor je upošteval številne elemente, na osnovi katerih je bilo mogoče podati končno sodbo stopnje razvitosti koroške regije. Večina teh je prikazana med tekstom tudi v desetih tabelah. Nazaj je posegel najdlje do leta 1948, večidel pa prikazuje stanje zadnjih nekaj let. Končni rezultat analiz je: koroška regija spada danes med razvita področja Slovenije; najbolj je razvita ravenska občina, dravograjska in slovenjegraška pa sta pod republiškim povprečjem, zato jih je Natek uvrstil med srednje razvite občine.

Na zadnjem mestu je objavljen referat Mirka Pakova »Nekateri elementi geografskega razvoja naselja Ravne po letu 1945«. Ravne, danes največje naselje v koroški regiji, so doživele največji razmah šele v povojnih letih (od 2253 prebivalcev, kolikor so jih imele leta 1948, so se do leta 1968 povzele na 6146 prebivalcev). Kako se je mesto razvijalo, kakšne spremembe so nastale v funkciji, zgradbeni strukturi ter fiziognomiji naselja, kakšna je starostna struktura zgradb, kako je s strukturo prebivalstva in tendencami njegove transformacije ter z njegovo starostno in socialno-poklicno strukturo, o vsem tem govori Pakova študija. Obogatena je s štirimi kartogrami in dvema tabelama.

Zbornik »Jugovzhodna Koroška« veliko prispeva k poznavanju te zanimive obrobne in mejne slovenske pokrajine. Dostopen je tudi inozemstvu, saj ima vsak prispevek izveček v angleškem in nemškem jeziku. Opozoriti pa želim na nekatere pomanjkljivosti. Če koroška regija res vključuje tudi občino Radlje, je v zborniku slika regije nepopolna, ker predvsem pri družbenogeografskih analizah radeljska občina ni zajeta v obravnavo. Neenotnost se kaže pri prikazovanju geografske podobe onstran državne meje (velikovški okraj), saj so ga pri opisu regije kot celote le nekateri referenti vključili v okvir obravnave. V zborniku močno pogrešamo opis narodnostnih razmer na nacionalno mešanem teritoriju jugovzhodne Koroške, o katerih je bil govor na ekskurziji; čeprav je v načrtu prikaz teh razmer za celotno Slovensko Koroško, mislim, da bi zaradi popolnosti geografske podobe v geografski zbornik, kakršen je pričujoči, sodil za obravnavani teritorij posebej opis narodnostnih razmer.* Pri opisovanju gospodarstva in prebivalstva, ki se ga ob različni tematiki poslužuje več avtorjev, moti naslanjanje na časovno različne podatke tam, kjer bi ti lahko bili isti.

Drago Meze

Koroška in koroški Slovenci. Zbornik poljudnoznanstvenih in leposlovnih spisov. Uredil dr. V. Klemenčič (geografsko-socialni del), dr. J. Pleterški in dr. T. Zorn (zgodovinski del) in dr. J. Kos (jezikovno-leposlovni del). Izdala Založba Obzorja, Maribor 1971, 390 strani.

V zadnjem času se tudi v širših plasteh slovenskega ljudstva pojavlja izredno močno zanimanje za naše rojake, ki živijo izven meja Jugoslavije. Se prav posebna pozornost je posvečena poznavanju problematike Slovenske Koroške, kar se navsezadnje kaže tudi v tem, da so naše založbe samo v prvih mesecih letošnjega leta izdale o tem našem narodnostnem ozemlju kar tri zajetne publikacije. Kljub temu pa se mi vendarle zdi, da je v naši zavesti, mislih in besedah že vse premočno zarisana državna meja, ki je po prvi svetovni vojni razkosala naše etnično ozemlje in ga prisodila štirim državam

* Ker bodo referati z zborovanja, ki so posebej obravnavali narodnostno problematiko ne samo avstrijske Koroške, temveč tudi drugih zamejskih slovenskih predelov, objavljeni posebej, je morda vrzel, ki jo omenja referent, bolj opravičljiva. — Pripomba uredništva.